

„Trebuie să atacăm intelectualitatea aceasta înstrăinată de ortodoxie!”

Ce gândire are Occidentul față de gândirea pe care o avea poporul nostru de la sate? Catolicismul susține că în taină nu e energia necreată, ci că e o grație creată; atunci Hristos nu este în taină și ca urmare au venit sectele și au spus: „ce ne mai trebuie taine?” Și au rămas cu discursuri; fiecare cu discursul lui. Pe când tainele te unesc, sunt aceleași, și noi suntem o unitate pentru că avem tainele și pentru că le cunoaștem. Poporul cunoaște tainele toate. Intelectualii nu mai recunosc nicio taină, parcă știu tot. Trebuie să atacăm intelectualitatea aceasta înstrăinată de ortodoxie și chiar foarte dur. Și părinții bisericești au făcut asta. Au atacat pe Arie, au atacat pe necredincioși. Și Pavel îi atacă. Trebuie să vorbim împotriva necredinței. Nu știu nimic. Trebuie să recunoști taina, fiecare lucru, chiar lucrul material, este o taină, cu atât mai mult o persoană este o taină. De aceea, Ortodoxia a păstrat creștinismul de la început, mai vechi decât catolicismul, și a păstrat sentimentul acesta al tainei. Și ce superficialitate trăiești când mergi prin orașele acestea cu blocurile lor, cu tehnica lor, și ce sentiment avea în suflet țărânul când făcea o fântână! Căci el știa că dincolo de astea, toate sunt o taină mare! Pe când ăștia cred că nu mai e nimic decât atâta - tehnica aceasta. Nici nu-și pun întrebarea despre sensul lucrurilor. Dacă nu-i decât lumea aceasta, cu dependențele ei, cu legile ei, totul e fără sens. Dacă oamenii mor rând pe rând definitiv, apar alte generații și mor definitiv, ce sens mai văd ei: niciunul. Nu-i niciun sens în alt plan, superior acestuia. Lumea aceasta e foarte complexă, cine-o pătrunde? Și chiar dacă o pătrunzi nu te satisface dacă nu recunoști ceva mai presus de ea. Nu mă mântuiește lumea aceasta. Cum a apărut omul? Sigur că nu l-a văzut nimeni pe Dumnezeu cum face pe om: cum adună pământ și îi face trupul și îi suflă suflare de viață. Dar e o taină apariția omului: omul nu a putut apărea din maimuță.

„Vor rămâne puțini cei ce vor trăi cu adevărat credința”

„N-a fost cândva când n-a fost”, e cea mai întemeiată știință. Știința nu spune nimic despre originea lumii. Este foarte mărginită. Credința vede realitatea, vede că nu poate să fie lumea aceasta de la ea. Trebuie să fie cineva perfect și fără început. Aceasta este cea mai sigură știință. Credința este adevărata știință. Mi-a spus un doctor: „Eu nu cred în Dumnezeu; eu știu de Dumnezeu!”. Cred că Occidentul acesta va ajunge la un mare fiasco dacă nu se oprește. Poate să ducă la sfârșitul lumii cu această civilizație tehnică, care nu-și pune problema

Părintele Dumitru Stăniloae: „Vor rămâne puțini cei ce vor trăi cu adevărat credința” (II)

tainei. Nu-mi dă nimic, nu-mi explică nimic această știință atee, fără Dumnezeu; absolut nimic. Dar nu vrea să recunoască că totul este o taină. Aceasta e știința adevărată, să știi că există o taină a tuturor lucrurilor. Și taina supremă este Dumnezeu, dar o taină de care ești sigur; taina pe care o constăți în mod sigur, și cred că dacă omenirea s-ar mai putea maturiza ar trebui să revină la această înțelegere a tainei lucrurilor, a neputinței științei de a explica ceva. Dar ce-și poate explica știința, și ce poate crea? Este o moarte tehnica aceasta. Poate că se potrivește cu ceea ce se spune la Apocalipsă, că se vor înmulți Gog și Magog – aceste mulțimi străine de Dumnezeu, și vor rămâne puțini cei ce vor trăi cu adevărat credința, cei care vor fi cu adevărat credincioși și iată respectul pentru cei ce au fost, că lucrurile cele mai minunate le-am moștenit din trecut, de la generațiile trecute.

„Credința este știința adevărată!”

Credința este știința adevărată, și știința adevărată este știința tainei, care răspunde pe de altă parte aspirației omului de a cunoaște la infinit. Niciodată nu poți să cunoști ceea ce este în taină complet, trebuie să înaintezi la infinit în această cunoștință; și asta corespunde aspirației omului. De aceea Ortodoxia este mult mai înaltă decât Occidentul acesta, care nu știe de taină și care a redus creștinismul la ceva foarte apropiat de știința aceasta mărginită. Intrând în Occident, creștinismul a intrat într-o lume barbară. În Răsărit a intrat într-o lume care depășise toate posibilitățile filosofiei, care nu satisfăceau. Evanghelia a venit cu Taina Persoanei. Pentru filosofie era o esență. Dacă e esență, totul trebuie să fie impersonal și supus unor legi uniforme. Ori nu-i așa: de unde sunt persoanele care sunt atât de variate? Fiecare este alta și e taina libertății în persoane. Creștinismul a venit într-o lume care depășise toate aceste faze. Spunea un protestant: noi n-am întâlnit nimic creștin decât „să nu furi și să nu ucizi”. Înainte furau și ucideau. Atâta știu ei din creștinism. Și ce înalt este creștinismul! Poate fi depășit de vreo doctrină, de vreo gândire? Poate fi depășită Evanghelia lui Ioan? Aș vrea să lucrez, dacă îmi ajută Dumnezeu, la o carte despre Hristos în Epistolele Sfinților Apostoli. Este extraordinar; atâta bogăție, atâta profunzime, este inepuizabil; ce-s toate filosofii pe lângă Epistolele Sfântului Apostol Pavel? Cioran spune că a fost epileptic. Poate un epileptic să creeze așa ceva? Filosofii atee afirmă că nu există taină, spun că Dumnezeu e distant.

„Nicio limbă nu este atât de latină ca limba noastră!”

Eu cred că trebuie să rămânem în creștinismul de la început, poporul român s-a precizat ca popor român prin creștinism. Vedeți Faptele Apostolilor capitolul 16:9-12, unde Sfântului Apostol Pavel fiind în Troia are un vis în care i se arată un macedonean zicându-i: „Treci în Mace-

donia și ne ajută; treci Bosforul și te du, că se deschide o poartă nouă”. Și a ajuns în Filippi care era colonie romană - vers.12. Deci noi avem creștinismul înainte de Roma; la Roma a mers Pavel abia după aceea, când este dus, legat și închis. Și la Roma vreo 200 de ani nu s-a vorbit limba latină, ci limba greacă. El spune că aici era colonie romană. Iar noi avem termeni latini proprii, nu de la Roma, de dinainte de cei care s-au format la Roma. Eu zic că noi suntem proto-latinitatea. Nicio limbă nu este atât de latină ca limba noastră; este foarte apropiată de limba latină scrisă. Avem cuvintele latine cele mai substanțiale, cele mai pline de sevă, de exemplu: *inima* este de la *anima*, noi spunem *Atotțiitorul*, traducerea exactă după „Pantocrator”, în Occident ei zic *Atotputernicul*. *Atotputernicul* e mai rece, *Atotțiitorul* parcă te îmbrățișează. Noi zicem *Tată*, ei zic *Pater*. *Tată* parcă-i altfel. Noi zicem *Fecioară*, ei zic *Virgo*, mai fizic. Ei zic „regnum” – stăpânire, parcă mai lumește; noi zicem *împărăție*, parcă mai plină de taină, de basm. Noi zicem *biserică* de la „basiliki”, adică clădirea împărătească. Hristos e Împăratul. Ei zic „*ecclesia*”; iar toți termenii aceștia au trecut la popoarele din Occident de la Roma, dar la noi nu. Și ceva din duhul acesta răsăritean, de taină, se vede în toate cuvintele noastre. Noi nu le-am luat de la Roma! Noi avem o limbă proprie! Latină, dar proprie! Noi am fost protolatini, aici s-a format latinitatea. De altfel, caracterul nostru latin nu e străin de vechimea ființei noastre de tracii. Învățul vienez Tomaschek, în lucrarea sa „Über die Bessen”, tipărită la 1880, spune că besii erau tracii și dincolo de Bosfor se numeau biti, iar capitala Bitiniei era Troia, de unde nepotul lui Priam, după ce grecii înving, pleacă (evident că nu singur, ci cu corăbii și cu mulțime) și întemeiază Roma.

„Latinitatea primă și cea mai curată a fost aici”

Eu cred că aici a fost protolatinitatea! Latinitatea primă și cea mai curată a fost aici. Sfântul Apostol Pavel a tradus în limba asta care se vorbea aici. De ce noi am rămas latini după ce am avut stăpânirea armatei romane vreo sută și ceva de ani? Așa de repede își pierde un popor limba? De ce n-au devenit latini grecii? Sau cei din Asia Mică? Sau cei din Egipt? De ce numai noi? Tracii aceștia se întindeau foarte departe, se întindeau dincolo în Bitinia, până în Frigia și s-au întins în toți Balcanii, pe urmă până-n nordul Carpaților. Poate împrejurările, sau poate nu știu ce fel al nostru de a fi prea îngăduitori, ne-am împușinat așa teritoriul. Bălcescu spune că atunci când a ajuns pe un vârf de munte, în Bulgaria, de jur împrejurul lui erau numai români.

Pe de o parte avem luciditatea aceasta latină, cum nu o au slavii, dar avem pe de altă parte un sentiment al tainei, cum nu-l au nici francezii, nici spaniolii sau italienii. Și la germani și la englezi limba

latină se folosea, dar nu a înființat limba vorbită. La noi limba liturgică a înființat limba vorbită. Și de aceea și cuvintele noastre au alt înțeles: noi nu spunem „*convenția*”, noi spunem *cuviință*, și ce deosebire mare este! Multe s-ar putea spune despre cum e de influențată limba poporului. Cred că poporul și-a menținut limba lui vorbită; cred că Tatăl Nostru, Crezul, le-avea poporul dintotdeauna. Și sunt cuvinte latine, foarte puține cuvinte slave sunt; n-am fost influențați de slavi. „Cred într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul – Făcătorul, nu Creatorul, e altceva – Făcătorul cerului și al pământului, văzutele tuturor și nevăzutele”. Unde-i cuvânt slav? Aproape că nu e cuvânt slav, decât Duhul.

„În caz de agresiune mă apăr!”

Catolicismul a avut întotdeauna tendința să cucerească; și cred că și în Iugoslavia ei sunt de vină. Ortodoxia nu s-a impus niciodată prin forță, s-a impus cu jertfă. Nu folosesc sabia împotriva altuia, ci primesc sabia. Mucenicie, nu luptă împotriva altora. E o mare tragedie ce se întâmplă acolo. Occidentalii îi acuză pe sârbi. În caz de agresiune mă apăr, dar nu răspândesc creștinismul cu sabia. Mă apăr. Ștefan cel Mare, și Mircea cel Bătrân, și atâția alții, și-au apărat Țările, e absolut firesc și e o datorie chiar. Sfințenie, mucenicie, model de viață curată, generoasă, jertfelnică. Aceasta e ortodoxia noastră românească.

„Trebuie să avem un stat cât mai creștin!”

Am scris în tinerețe un articol în „Gândirea”, pe care l-am inclus și în cartea „Ortodoxie și românism”, se chema „Cele două împărății”. Era un rus, Vășeslavțev, care spunea că în stat se unește ceea ce e dumnezeiesc cu ceea ce e diavolesc. Adică, pe de o parte, statul e menit să mențină o unitate în popor, iar pe de alta se folosește de sabie, de forme aspre. Eu spun că nu e așa. Statul este „supuneți-vă stăpânirii” și cred că trebuie militat pentru un stat creștin. Ca să se ajungă să se folosească cât mai puțin de metodele acestea aspre. Cred că merge prea departe când spune că într-un stat se unește divinusul cu diabolicul; dar nu e ca Împărăția Bisericii, în care nu e niciun fel de folosire a forței. Statul trebuie să înainteze spre această stare, dar nu poate ajunge acolo, căci noi înșine nu suntem la măsura aceasta. De aceea Pavel spune: „supuneți-vă stăpânirilor”, fără asta nu putem căci suntem într-o fază imperfectă, și atunci ne trebuie și statul, un stat care să folosească și forța, dar numai cât e strict necesar. Dar trebuie să căutăm să avem statul cât mai creștin! Și statul românesc a fost înainte destul de creștin. Nu intrase masoneria. Acum sunt interese individuale, masonerie, ateism. Câte și mai câte! Trebuie să milităm pentru un stat creștin. Cât mai creștin. Citiți vă rog articolele „Cele două împărății” și „Despre etica naționalismului”. Ei, v-am spus câte ceva așa...

A consemnat Crina Palas